

УДК: 336.64

DOI:10.58494/esai.25(10).2025.52

Тажиббаева Нургүл Тыннарбековна,
окутуучу, ИТЭИ,
murgultajibaeva041@aigmail.com

Тажиббаева Нургүл Тыннарбековна,
преподаватель, ИИТЭ,
murgultajibaeva041@aigmail.com

Tazhibbaeva Nurgul Tynnarbekovna,
teacher, ИТЭ,
murgultajibaeva041@aigmail.com

КАРЖЫ РЕСУРТАРЫН НАТЫЙЖАЛУУ БАШКАРУУ ИЙГИЛИКТҮҮ БИЗНЕС ЖҮРГҮЗҮҮГӨ ЖОЛ АЧАТ

Аннотация. Финансылык ресурстарды банкарлуу ийгиликтүү бизнес жүргүзүүнүн маанилүү аспектинен болуп саналат. Ал стратегиялык чечимдерди кабыл алууну жана компаниянын финансылык ресурстарын натыйжалуу жана эффективдүү пайдаланууну камсыз кылуу үчүн эффективдүү тажрыйбаларды ишке ашырууну камтыйт. Бул макалада компаниялар каржылык ресурстарын натыйжалуу банкарлуу үчүн колдоно турган ар кандай стратегияларды жана ыкмаларды карап чыгабыз.

Түйүндүү сөздөр: каржы ресурсу, каржылык банкарлуу, инвестициялык жана каржылык чечимдерди кабыл алуу, финансы, каржылык туруктуулук, натыйжалуулук.

ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ ВЕДЕТ К УСПЕШНОМУ БИЗНЕСУ

Аннотация. Управление финансовыми ресурсами является критически важным аспектом ведения успешного бизнеса. Он включает в себя принятие стратегических решений и внедрение эффективных практик для обеспечения эффективного и результативного использования финансовых ресурсов компании. В статье будут рассмотрены различные стратегии и методы, которые компании могут использовать для эффективного управления своими финансовыми ресурсами.

Ключевые слова: финансовый ресурс, управление финансами, принятие инвестиционных и финансовых решений, финансы, финансовая устойчивость, эффективность.

EFFECTIVE MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES LEADS TO SUCCESSFUL BUSINESS

Annotation. Financial resource management is a critical aspect of running a successful business. It includes making strategic decisions and implementing effective practices to ensure the efficient and effective use of the company's financial resources. The article will consider various strategies and methods that companies can use to effectively manage their financial resources.

Key words: financial resource, financial management, investment and financial decision-making, finance, financial stability, efficiency.

Киришүү

Финансы деген эмне? Финансы (французча finances-акча каражаттары, акча) – акча каражаттарынын борборлоштурулган жана борборлоштурулган эмес фонддорун болүштүрүү жана колдонуу процессинин калыптануусунда пайда болгон экономикалык мамилелердин

жыйындысы. Жонокой соз менен айтканда финансы – бул мамлекетте, компанияларда жана физикалык жактарда болгон акчалардын, активдердин жана ресурстардын жыйындысы. Ошондой эле ишкананын финансылык ресурстарын башкаруу – бул белгилүү бир натыйжага жетүү үчүн каржынын ар кандай түрлөрүнө таасир этүүнүн максаттуу методдорунун, операцияларынын, контролдуктарынын жана ыкмаларынын тобу десек адашпайбыз.

Финансы деген эмне? Финансы акчадан эмнеси менен айырмаланат? Сиз бул суроого так жооп бере аласызбы? Копчулук адамдар муну биле беришпейт, мындай түшүнүктөр олуттуу айырмаланышса да, окшош дешет, же жооп берүүдө кыйналышат. Ошондуктан, финансы деген эмне экенин жонокой соз менен айтып беребиз. Бул угуп эле жургон, бирок азырынча толук түшүнбөгөн термин. Ошентип, эгер биз, сөздүктү карап көрсөк, андан финансы деген сөздүн болжолдуу аныктамасын табабыз. «Башында айтылгандай эле, финансы ар кандай акча фонддорун колдонуу, бөлүштүрүү, түзүү процессинен келип чыккан экономикалык мамилелердин жыйындысы». Бул аныктамада көрүнүп тургандай финансы деген түшүнүк акчадан да кененирээк: акчадан акча фондду түзүлөт, ал эми алар курулганда, бөлүштүрүлгөндө, колдонулганда финансыны пайда кылат [1; 2; 3].

Финансы деген эмне экенин жөнөкөйлөтүп, оной эстеп калуу үчүн, бул аныктаманы болгону үч сөз менен айтсак болот: финансы – кыймылдагы же жүгүртүүдөгү акча. Эсинизде болсун: дүйнөлүк масштабдабы, мамлекеттин алкагындабы, ишканадабы, чарбачылыктын кайсы бир субъектиндеби, жеке адамбы же үй-бүлөгө чейинби, финансынын мына ушул аныктамасындай эле, каалаган финансылык тутум түзүлөт [3].

Акчаны иштеп тапса жана сарптаса – акча. Качан алар акча фонддун түзүп баштаса, бөлүштүрүлсө, эсепке алынса, багытталса – анда акча финансыга айланат. Биз, дүйнөлүк финансы тутуму, мамлекеттик финансы, ишкананын финансысы жана башка ушундай сөздөрдү көп угабыз. Эстеп коюнуз, кеп акча жөнүндө эмес, финансы жөнүндө, тактап айтканда, бөлүштүрүүдө, ар дайым кыймылда болгон акча жөнүндө болуп жатат. Эгерде мамлекет же ишкана финансыны эмес, жөн эле акчаны пайдаланса, анда жан бага албайт. Элестетиниз, мамлекетке баш аламан акча түшүп, баш аламан жумшалса, ал мамлекет көпкө жашай алабы? Ошон үчүн, бул тутумду башкарган финансы, финансы тутуму жана коптогон финансисттерди, экономисттерди, бухгалтерлерди керектөө келип чыгат. Ар бир мамлекетте, анын ар бир субъектинде, ар бир ишканада өзүнүн акча фондусу бар, ага түшкөн акча жыйналат, бөлүштүрүлөт, өзүнүн белгиленген максаты боюнча сарпталат. Финансы алардын жашап кетүүсүнө, өз функцияларын аткарууга, киреше иштеп табууга мүмкүнчүлүк берет. Киреше болсо, өз кезегинде күнүмдүк керектөөгө пайдалануудан сырткары да, андан ары модернизациялоого, жакшыртууга, өсүп-өнүгүүгө бөлүштүрүлөт. Эми финансы деген эмне экенин билгенинизден кийин, бул терминди жеке өзүңүзгө, же үй-бүлөңүзгө колдонууну көптөн-көп сунуш кылат элек. Мындайча айтканда, эми сиздин акчаныз эле эмес, жеке финансыңыз да болушу керек, аны толуктап, фондго бөлүштүрүп, эсептеп, жыйнап, максаттуу колдонуп турасыз. Сиз качан акчага финансыдай мамиле кылсаныз, сиздин жеке жана үй-бүлөлүк бюджетинизди толуктоо жана сарптоо улам барган сайын абдан билгичтик менен ойлонулуп иштелген болот, демек, финансылык абалыңыз жакшыра баштайт. Эмне үчүн мындай болот? Маселени чечүү жолдорун бөлүп көрсөтөлү:

- Акча фондусу түзүлүп баштайт, шашылыш, эн керектүү нерсеге акча жетпей жатат деген жагдайдын келип чыгуу көйгөйүн бир кыйла төмөндөтөт.

- Сиз акчаныздын кайдан келип, кайда кетип жатканын ар дайым так, туура билип турасыз, бул багытты түзөтүп, жөнгө салууга мүмкүндүк берет.

- Сиз акчанызды жетектеп, башкарып турасыз, ага көз каранды болбойсуз.

Эң башкысы, финансы деген эмне экенин практика жүзүндө жакшы өздөштүрсөнүз, андан ары глобалдуу, маанилүү түшүнүк капиталга өтсөнүз болот, бирок бул башка тема. Биз ишканадагы финансы ресурстарын натыйжалуу башкарууну сөз кылабыз.

Финансылык ресурстарды башкаруудагы негизги кадамдардын бири комплекстүү бюджетти жана финансылык планды түзүү болуп саналат. Бул келечектеги кирешелерди жана чыгашаларды болжолдоону, финансылык максаттарды коюуну жана ошого жараша ресурстарды бөлүштүрүүнү камтыйт. Туура структураланган бюджетти иштеп чыгуу менен компаниялар өздөрүнүн финансылык ресурстарын оптималдүү жана стратегиялык максаттарга ылайык бөлүштүрүүнү камсыздай алышат. Финансылык ресурстарды эффективдүү башкаруу компаниялардан чыгымдарды көзөмөлдөөнү жана чыгашаларды натыйжалуу башкарууну талап кылат. Буга жеткирүүчүлөр менен жагымдуу келишимдерди түзүү, чыгымдарды азайтуу боюнча демилгелерди ишке ашыруу жана чыгашаларды тыкыр көзөмөлдөө сыяктуу ар кандай чаралар аркылуу жетишүүгө болот. Чыгымдарды көзөмөлдөө менен, компаниялар өздөрүнүн каржылык ресурстарын максималдуу көбөйтүүгө жана жалпы кирешелерди жогорулатууга болот. Жүгүртүү капиталын башкаруу дени сак акча агымын сактоо жана бизнесинизди үзгүлтүксүз иштеши үчүн маанилүү. Бул инвентаризациянын денгээлин эффективдүү башкарууну, дебитордук жана кредитордук карыз процесстерин оптималдаштырууну жана акча агымынын циклдери көзөмөлдөөнү камтыйт. Жүгүртүү капиталын натыйжалуу башкаруу менен, компаниялар акча агымынын жетишсиздигинин тобокелдигин азайтып, жалпы финансылык туруктуулукту жакшыртышат. Компаниялар финансылык ресурстарын натыйжалуу башкаруу үчүн негизделген инвестициялык жана финансылык чечимдерди кабыл алышы керек. Бул кылдат каржылык талдоо жүргүзүүнү, потенциалдуу инвестициялык мүмкүнчүлүктөрдү баалоону жана тобокелдик, инвестициянын кирешелүүлүгүн жана ликвиддүүлүк сыяктуу факторлорду эске алууну камтыйт. Негизделген финансылык чечимдерди кабыл алуу менен, компаниялар өз ресурстарын эн чон киреше алып келүүчү жана узак мөөнөттүү өсүшкө өбөлгө түзгөн долбоорлорго жана инвестицияларга багыттай алышат. Үзгүлтүксүз каржылык отчеттуулук жана талдоо компаниянын каржылык ден-соолугуна мониторинг жүргүзүү жана негизделген чечимдерди кабыл алуу үчүн абдан маанилүү болуп саналат. Бул так жана өз убагында каржылык отчетторду даярдоо, негизги каржылык катыштарды жана катыштарды талдоо жана дисперсияларды талдоо жүргүзүү кирет. Финансылык отчеттуулукту үзгүлтүксүз карап чыгуу жана натыйжаларды талдоо менен компаниялар жакшыртууга боло турган багыттарды аныктап, финансылык ресурстарын оптималдаштыруу боюнча активдүү кадамдарды жасай алышат [4;5].

Учурда экономиканын рыноктук мамилелерге өтүшү менен компаниялардын өз алдынчалыгы, алардын экономикалык жана укуктук жоопкерчилиги жогорулап жатат. Чарбалык субъекттердин финансылык туруктуулугунун мааниси кескин жогорулап жатат. Мунун баары компаниянын финансылык ресурстарын сарамжалдуу башкаруунун ролун олуттуу жогорулатат. Заманбап шарттарда компаниялардын финансылык турмушунда эн азаптуу процесстер болуп жатканы белгилүү. Эртеби-кечпи, компаниялардын жетекчилери финансылык ресурстарды башкаруу проблемаларына туш болушат: компаниянын ишин пландаштыруу үчүн мурда колдонулган көрсөткүчтөр жана жол-жоболор, мисалы өндүрүлгөн продукциянын көлөмү ага атаандаштыкка ийгиликтүү жол бербейт экен. Өндүрүштүн жогорку наркы, жана атаандаштардын пайда болушу кадимки пайда алууга тоскоол боло баштабастан, кээде кирешени нолго чейин азайтат. Компания башкаруу системасын өзгөртүүгө, чыгымдарды кыскартууга жана финансылык ресурстарды натыйжалуу башкарууга муктаж экенин түшүнүү тез эле келет. Муну кантип кылуу керек деген суроо туулат? Продукциянын түрүнүн чыныгы наркын кантип эсептөө керек, учурдагы запастар менен сатып алууну кантип пландаштыруу керек, алгач кайсы процесстерди жакшыртууга инвестициялоо керек ж.б.у.с. [5].

Компания финансылык ресурстарын башкаруу менен белгилүү бир натыйжага жетүү үчүн финансынын ар кандай түрлөрүнө таасир этип максаттуу ыкмаларын, операцияларынын, рычагдарынын жана жыйындысы ойлоп табуу керек.

Финансылык фирмалардын негизги изилдөө объекттери болуп финансылык ресурстар жана капитал саналат. Жөнгө салынуучу рынокто «капитал» тушунугу көбүрөөк колдонулат, ал финансист үчүн реалдуу объект болуп саналат жана ал компания үчүн жаны киреше алуу үчүн дайыма таасир эте алат. Ошентип, капитал компания тарабынан жүгүртүүдө колдонулган жана бул жүгүртүүдөн киреше алып келүүчү финансылык ресурстардын бир бөлүгү болуп саналат. Бул мааниде капитал финансылык ресурстардын трансформацияланган формасы катары аракеттенет. Бул чечмелөөдө, каржы ресурстары менен компаниянын капиталынын ортосундагы принципиалдуу айырма, кайсы убакта болбосун финансылык ресурстар компаниянын капиталынан көбүрөөк же ага барабар. Бул учурда компаниянын финансылык милдеттемелери жок экендигин жана бардык колдо болгон финансылык ресурстарды жүгүртүүгө киргизүүнү билдирет. Бирок, бул капиталдын көлөмү финансылык ресурстардын өлчөмүнө канчалык жакындаса, компания ошончолук натыйжалуу иштейт дегенди билдирбейт [3; 5].

Компаниялардын жоболорун жана анын финансылык ресурстарын рационалдуу пайдалануу, бизнести өнүктүрөт:

- Продукциянын ассортиментин оптималдаштыруу жана продукциянын өздүк наркын төмөндөтүү аркылуу өзүнүздүн финансылык ресурстарыңызды көбөйтүү үчүн финансылык стратегияны иштеп чыгуу.

- Компаниянын уюштуруу-башкаруу түзүмүндө финансы-экономикалык бөлүмүн тандоо, бөлүм жөнүндө жобону жана кызматтык нускамаларды иштеп чыгуу.

- Бардык чарбалык кызматтардын кадрларын теориялык жактан кайра даярдоону уюштуруу, анын ичинде ишкананын финансылык ресурстарын башкаруу боюнча бухгалтердик кызматкерлерди же ушул сыяктуу мазмундагы башка программаны уюштуруу.

Көптөгөн компаниялар өз каржысын натыйжалуу башкаруу зарылдыгына туш болушат, финансылык башкаруунун бизнес процесси уюмдун ийгиликтүү өнүгүшү жана өсүш үчүн чон мааниге ээ. Ал пландоо жана бюджетти түзүүдөн баштап, финансылык натыйжаларды контролдоо жана талдоо үчүн көптөгөн компоненттерди камтыйт. Бизнестеги финансылык менеджменттин негизги максаты – компаниянын финансылык туруктуулугун жана туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу. Бул үчүн финансылык ресурстарды натыйжалуу бөлүштүрүү, инвестицияны стратегиялык пландоо, чыгашаларды жана кирешелерди көзөмөлдөө, ошондой эле финансылык натыйжаларды талдоо жана рыноктогу келечектеги өзгөрүүлөрдү болжолдоо зарыл. Натыйжалуу финансылык менеджмент болбосо, компания өзүнүн стратегиялык максаттарына жете албайт жана рынокто ийгилик жарата албайт. Ал финансылык ресурстарды пайдаланууну оптималдаштырууга, финансылык отчеттуулукту жакшыртууга, финансылык маалыматтын ачык – айкындуулугун жана ишенимдүүлүгүн жогорулатууга, ошондой эле уюмдун финансылык ишмердүүлүгүн жана атаандаштыкка жондомдуулугун жогорулатууга мүмкүндүк берет. Ар бир бизнестин финансылык менеджментинде акча агымдарын эффективдүү башкарууга жана компаниянын финансылык туруктуулугун камсыз кылууга багытталган бир нече негизги процесстер бар. Бул процесстерди билүү жана колдонуу менеджментке жана каржы бөлүмдөрүнө өз ишин мыкты уюштурууга жана каалаган финансылык натыйжаларга жетишүүгө мүмкүндүк берет.

Финансылык башкаруу менен байланышкан негизги бизнес – процесстердин бири бюджетти пландаштыруу болуп саналат. Туура бюджеттештирүү белгилүү бир мезгилге күтүлгөн кирешелерди жана чыгашаларды аныктоого мүмкүндүк берет. Бюджет реалдуу болушу керек жана компаниянын финансылык натыйжаларына таасир этүүчү бардык негизги факторлорду эске алуусу керек. Бул каржылык чечимдерди кабыл алуу үчүн негиз болуп саналат жана каржылык операциялардын натыйжалуулугун болоого мүмкүндүк берет [6].

Дагы бир маанилүү бизнес процесси акча агымын башкаруу болуп саналат. Акча каражаттарынын түшүүсүн жана чыгашасын эсепке алуу бизнесиниздин финансылык бөлүгүн көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берет. Акча агымынын оптималдуу денгээли финансылык

туруктуулукту камсыз кылууга жана төлөөгө жөндөмдүүлүк менен көйгөйлөрдөн качууга мүмкүндүк берет. Ошондой эле акча агымын туура пландаштыруу жана мүмкүн болуучу тобокелдиктерди жана алардын өзгөрүшүнө таасир эте турган факторлорду эске алуу маанилүү.

Финансылык ресурстарды башкаруу компаниянын финансылык туруктуулугуна таасир этиши мүмкүн болгон тобокелдиктерди натыйжалуу башкарууну да камтыйт. Бул мүмкүн болуучу тобокелдиктерди аныктоону, тобокелдиктерди азайтуу стратегияларын ишке ашырууну жана өзгөчө кырдаалдардын пландарын иштеп чыгууну камтыйт. Тобокелдиктерди активдүү башкаруу менен компаниялар өздөрүнүн финансылык ресурстарын коргой алышат жана күтүлбөгөн окуялардын терс таасирин азайта алышат [6; 7].

Финансылык ресурстарды эффективдүү башкаруу компаниянын ийгилиги жана туруктуулугу үчүн абдан маанилүү. Бюджетти түзүү жана пландаштыруу, чыгымдарды көзөмөлдөө, жүгүртүү капиталын башкаруу, инвестициялык чечимдерди кабыл алуу, каржылык отчеттуулук жана талдоо жана тобокелдиктерди башкаруу сыяктуу стратегияларды ишке ашыруу менен компаниялар өздөрүнүн финансылык ресурстарын оптималдаштырып, жалпы финансылык көрсөткүчтөрдү жакшырта алышат [7].

Финансылык ресурстардын негизги максаты – ишкананын төлөөгө жөндөмдүүлүгүн жана анын финансылык туруктуулугун камсыз кылуу. Ошол эле учурда, учурдагы төлөөгө жөндөмдүүлүк финансылык абалдын тышкы көрүнүшү болуп саналат. Ички көрүнүшү узак убакыт бою ишкананын туруктуулугун жана ар кандай акча агымдарынын баланшташтыруу келечегин камсыз кыла ала турган каржылык туруктуулук болуп саналат. Чарба жүргүзүүчү субъекттин финансылык абалынын туруктуулугун камсыз кылуу үчүн бардык бөлүмдөрдүн компетенттүү координацияланган иши жана финансылык ресурстарды башкаруунун сарамжалдуу системасы зарыл.

Корутунду

Ошентип, каржылык ресурстар түшүнүгү ар бир ишкананын ишин жүзөгө ашырууда абдан маанилүү категория болуп саналат. Финансылык ресурстар тынымсыз кыймылда, алардын башка ресурстардан айырмалоочу белгилери болуп төмөнкүлөр саналат: белгилүү бир субъекте таандык болуу, пайда алуу жана уюмдун экономикалык осушу үчүн натыйжалуу пайдалануу. Финансылык туруктуулукка жана туруктуулукка кам көрүү менен, уюм үчүн финансылык ресурстарды натыйжалуу башкаруу, аларды иштин түрлөрү боюнча жана убакыттын өтүшү менен туура бөлүштүрүү өзгөчө маанилүү. Натыйжалуу финансылык менеджмент ишканага туруктуу, төлөөгө жөндөмдүү, демек, рыноктордо туруктуу жана атаандаштыкка жөндөмдүү бойдон калууга мүмкүндүк берет. Мына ушулардын бардыгы, өз кезегинде, чарба жүргүзүүчү субъектке өзүнүн экономикалык өнүгүүсүн узак мөөнөткө пландаштырууга мүмкүндүк берет.

Дээрлик ар бир адам тигил же бул даражада өзүнүн финансылык абалын жакшыртууну каалайт, анткени акча ар кандай күнүмдүк маселелерди чечүүгө жана жашоо шарттарын жакшыртууга мүмкүндүк берет. Ал эми акча канчалык көп болсо, ошончолук көп маселе чечилип, адам өзүн ишенимдүү сезет. Ошондуктан, көп адамдар, айрыкча, жашоосунун оор мезгилдери, кээде кыялданышат менде миллион сом болсо кана. Ошол эле сыяктуу компаниялар да финансысы көп болуусун каалашат, себеби компания өз ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө алдыга жыла алат. Компания каржы ресурстарын туура пайдалануу менен ишмердүүлүгүн кенейтип туруктуу бизнес жүргүзүүгө жол ачат

Пайдаланылган адабияттар:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. / И.А. Бланк — К.: Ника-Центр, Эльга, 2015. — 528 с.
2. Бурмистрова Л.М. Финансы организаций (предприятий): Учеб. пособие. / Л.М. Бурмистрова — М.: ИНФРА-М, 2022. — 240 с.

3. Васильева Л.С. Финансовый анализ: учебник/ Л.С. Васильева, М.В. Петровская. — М.: КНОРУС, 2016. — 544 с.
4. Горфинкель, В. Я. Экономика фирмы: учебник для академического бакалавриата / В. Я. Горфинкель; под редакцией В. Я. Горфинкеля. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва: Издательство Юрайт, 2016. — 485 с.
5. Арсланбекова Р. М., Арасланбаев И.В. Роль ИКС в повышении экономической эффективности АПК // В сборнике: Состояние и перспективы развития экономики в условиях неопределенности сборник статей Международного научно-практической конференции. Ответственный редактор А.А Сукиасян. - 2014 .С.13-15.
6. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. — М.: Омега-Л: ООО «Эльга», 2011. — 768 с.
7. Остапенко Л. М. Эволюция понятия «финансовые ресурсы» и современные подходы к определению // Вестник современной науки. 2016. — № 1-С.101-104.

